

II. Учасники справи про банкрутство

DOI: 10.33498/opus-2021-04-043

Лілія Грабован

кандидатка юридичних наук,
суддя Господарського суду Одеської області
(Одеса, Україна)
arbitr32@od.arbitr.gov.ua

УДК 346.91:347.736.3:347.736.6

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО БАНКРУТСТВО ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

АНОТАЦІЯ. Основна мета законодавства про банкрутство полягає в утворенні умов для відновлення платоспроможності боржників та якомога повнішого задоволення вимог кредиторів. Досягнення цієї мети безпосередньо залежить від особливостей правового статусу боржника, його фінансового стану й обраного у процедурі банкрутства способу погашення боргів. Унаслідок відсутності протягом тривалого часу ефективного механізму правового регулювання банкрутства державних підприємств, введення численних мораторіїв на проведення процедур банкрутства, кредитори позбавлені можливості захистити свої права й отримати задоволення вимог, а державні підприємства – відновити свою платоспроможність. Вказані обставини також безпосередньо впливають на процесуальну діяльність суду при розгляді справи про банкрутство державних підприємств.

Метою статті є розгляд особливостей банкрутства державних підприємств, процедурних питань, окреслення проблематики, яка виникає при застосуванні норм Кодексу України з процедур банкрутства (КУЗПБ) та спеціального законодавства при розгляді справ про банкрутство.

У статті проаналізовано низку законодавчих актів, які поряд із КУЗПБ регулюють питання проведення процедур банкрутства відносно різних видів державних підприємств. Виділені проблеми застосування, що спричинені їхньою суперечністю та неузгодженістю. Визначено правові підходи до розгляду справ про банкрутство державних підприємств на прикладах практики господарських судів.

Зроблені висновки про те, що виключення державних підприємств із переліку суб'єктів банкрутства призводить до нарощування обсягу заборгованості внаслідок застосування штрафних санкцій, нарахування яких було б зупинено у межах справ про банкрутство через введення мораторію.

Змістовно законодавство про банкрутство державних підприємств не координується із вимогами ринкового саморегулювання, умовами формування здорового конкурентного середовища та принципами рівності всіх суб'єктів господарювання.

© Лілія Грабован, 2021

Разом із невідповідністю нормам законодавства про банкрутство за суттю, вказані норми є неузгодженими і за формою (процесом), що ускладнює їхнє застосування та впливає на фінансовий стан підприємств і процесуальну діяльність суду.

Запропоновано зміни до законодавства про банкрутство державних підприємств.

Ключові слова: банкрутство; боржник; неплатоспроможність; державні підприємства; орган, уповноважений управляти державним майном; господарський суд.

Питання банкрутства державних підприємств постійно перебуває у центрі уваги суспільства та багатьох дослідників, оскільки діяльність цих підприємств має значний вплив на економіку держави. Деякі аспекти, пов'язані з цим питанням, досліджували такі вчені, як О. Бірюков, Б. Грек, В. Джуно, С. Донков, О. Забродін, Н. Никитченко, В. Погребняк, О. Подцерковний, Б. Поляков, П. Пригуза, О. Титов та ін. Однак дослідження потребують актуалізації з урахуванням норм Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУЗПБ)¹ та розвитку практики господарських судів.

Метою дослідження є розгляд особливостей банкрутства державних підприємств, процедурних питань, окреслення проблематики, яка виникає при застосуванні норм КУЗПБ і спеціального законодавства при розгляді справ про банкрутство.

Умови та порядок відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом із метою задоволення вимог кредиторів встановлюються КУЗПБ. Б. Поляков вказує на один із принципів відносин неспроможності – принцип державного регулювання відносин неспроможності, яке здійснюється через встановлення спеціальних норм – правил, що регламентують саму процедуру банкрута та відповідних пріоритетів. Держава встановлює в законі різноманітні заборони, обмеження, вилучення, що регламентують спеціальну процедуру державних господарюючих суб'єктів².

Так, КУЗПБ виділяє державні підприємства та підприємства, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 %. Серед особливостей банкрутства цих підприємств перелічено:

- повноваження Кабінету Міністрів України щодо вжиття заходів для запобігання банкрутству цих підприємств, визначення оптимальних шляхів відновлення їхньої платоспроможності та координації дій відповідних органів виконавчої влади;
- повноваження органів виконавчої влади про прийняття рішення щодо:

¹ Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

² Б. Поляков, *Право неспроможності (банкрутства) в Україні: підручник для студентів вищих навчальних закладів* (Ін Юре 2011) 85.

а) доцільності надання державної підтримки неплатоспроможним підприємствам;

б) розроблення заходів, спрямованих на забезпечення захисту інтересів держави і вибір оптимальних шляхів реструктуризації та погашення боргових зобов'язань;

в) проведення аналізу фінансового стану боржника, його санації та погодження плану санації (здійснюється на підставі Порядку погодження планів санації³, затвердженого наказом Фонду державного майна України 4 березня 2020 р. № 40);

г) доцільності виключення відповідних суб'єктів господарювання із переліку підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, та застосування до них процедури санації чи ліквідації;

– обов'язок вказаних підприємств подати на розгляд кредиторів план санації, погоджений з органом (суб'єктом), уповноваженим управляти державним майном;

– можливість застосування поруки з метою запобігання банкрутству державних підприємств;

– продовження повноважень органу, уповноваженого управляти майном боржника, щодо управління відповідним об'єктом державної власності у випадку відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою боржника;

– залучення судом до участі у справі про банкрутство представників органу, уповноваженого управляти державним майном, із повідомленням про відкриття провадження у справі про банкрутство державних підприємств та їхнє право участі у зборах кредиторів і роботі комітету кредиторів із правом дорадчого голосу;

– відчуження під час процедури санації цих підприємств нерухомого майна лише у випадках, передбачених планом санації;

– визначення початкової ціни майна, майнових прав цих підприємств відповідно до Закону України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні” (ст. 96 КУзПБ)⁴.

Як бачимо, особливості банкрутства державних підприємств визначені цією ст. 96 КУзПБ стосуються повноважень органу, уповноваженого управляти державним майном у цих справах та окремих питань щодо оцінки і продажу майна в процедурі санації.

Повноваження вказаних органів стосовно управління державними підприємствами кореспондуються із повноваженнями, визначеними у законах України “Про Фонд державного майна України”⁵, “Про управ-

³ Порядок погодження планів санації, затверджений Наказом Фонду державного майна України 4 березня 2020 р. № 403 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0334-20#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

⁴ Кодекс України з процедур банкрутства (н 1).

⁵ Про Фонд державного майна України: Закон України від 9 грудня 2011 р. № 4107-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

ління об'єктами державної власності”⁶, “Про приватизацію державного і комунального майна”⁷.

Однак ключові особливості банкрутства державних підприємств, такі як заборона відкриття провадження у справі про банкрутство та застосування процедур санації та ліквідації цих підприємств, викладені не у цій статті КУзПБ. Вказані заборони встановлені у Прикінцевих та перехідних положеннях КУзПБ і в низці інших законів.

Так, у КУзПБ встановлені такі заборони щодо:

– Державного акціонерного товариства “Чорноморнафтогаз” (п. 1¹ Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ). Визначено, що справи про його банкрутство до 31 грудня 2022 р. не порушуються, а порушені провадження підлягають припиненню, крім випадків, якщо ліквідація відбувається за рішенням власника згідно із Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо продовження заходів, пов’язаних із відновленням діяльності Державного акціонерного товариства “Чорноморнафтогаз””⁸:

– теплопостачальних і теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення (Прикінцеві та перехідні положення КУзПБ, які доповнені п. 4¹ згідно із Законом України “Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства”⁹) на час дії Закону України “Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії”¹⁰ господарський суд відмовляє у відкритті провадження у справі про банкрутство, якщо боржника включено до реєстру підприємств, що беруть участь у процедурі врегулювання заборгованості відповідно до зазначеного вище Закону.

Однак ці положення, на нашу думку, не узгоджуються із нормами розділу 1, ч. 3 ст. 2, ч. 6 ст. 39, ст. 96 КУзПБ.

Статтею 39 КУзПБ визначено вичерпний перелік підстав для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство (вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у по-

⁶ Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21 вересня 2006 р. № 185-V <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

⁷ Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18 січня 2018 р. № 2269-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

⁸ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо продовження заходів, пов’язаних із відновленням діяльності Державного акціонерного товариства “Чорноморнафтогаз”: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 399-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/399-20#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

⁹ Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства: Закон України від 5 червня 2020 р. № 686-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-20#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

¹⁰ Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії: Закон України від 3 листопада 2016 р. № 1730-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1730-19#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

рядку позовного провадження; вимоги кредитора (кредиторів) задоволені боржником у повному обсязі до підготовчого засідання суду), до якого не входить вказаний випадок.

До того ж у КУзПБ, яким врегульовані процесуальні аспекти провадження у справах про банкрутство, взагалі відсутні такі категорії, як “непорушення справи” та “припинення справи”.

У зв’язку з цим було б доцільним доповнити ч. 6 ст. 39 КУзПБ підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство – “провадження у справі про банкрутство боржника не допускається згідно з законом”.

Слід зазначити, що ці питання можливо вирішувати на стадії прийняття заяви до розгляду. Звернемося до ч. 1 ст. 37 КУзПБ, у якій серед підстав для відмови у прийнятті заяви зазначена така підстава – “провадження у справі про банкрутство боржника не допускається згідно з цим Кодексом”. Тому зазначена вище пропозиція актуальна і для цієї норми задля охоплення усіх випадків заборон, які викладені не тільки у КУзПБ, а й в інших законах.

Розглянемо заборони щодо відкриття провадження у справах про банкрутство державних підприємств, які встановлені спеціальними законами, щодо:

– державних вугледобувних підприємств справи про банкрутство до 1 січня 2022 р. не порушуються, а провадження підлягають припиненню (ч. 2 ст. 1 Закону України “Про відновлення платоспроможності державних вугледобувних підприємств”¹¹);

– державних підприємств трубопровідного транспорту, “Національної акціонерної компанії “Нафтогаз України” та інших <...> не може бути порушено справу про банкрутство” (ч. 10 ст. 7 Закону України “Про трубопровідний транспорт”¹²);

– підприємств паливно-енергетичного комплексу – заява про порушення справи про банкрутство підприємства паливно-енергетичного комплексу повертається без розгляду, ліквідаційна процедура не вводиться (п. 3.7 ст. 3, п. 4.2 ст. 4 Закону України “Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу”¹³); вказано, що суддя господарського суду повертає заяву про порушення справи про банкрутство, якщо підприємство паливно-енергетичного комплексу внесено до Реєстру, про що виноситься

¹¹ Про відновлення платоспроможності державних вугледобувних підприємств: Закон України від 13 квітня 2017 р. № 2021-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-19#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

¹² Про трубопровідний транспорт: Закон України від 15 травня 1996 р. № 192/96-ВР <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192/96-%D0%B2%D1%80#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

¹³ Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2711-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2711-15#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

відповідна ухвала. Ухвала господарського суду щодо відмови у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство направляється заявнику протягом п'яти днів із дня винесення ухвали.

Тобто у статті спеціального Закону, який визначає комплекс організаційних та економічних заходів, спрямованих на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу, вказані процесуальні норми, які слід застосовувати суду, при цьому допущено помилки, і змішані поняття повернення та відмови у прийнятті заяви;

– боржника – оптового постачальника електричної енергії справа про банкрутство не порушується, а порушена закривається (статті 7, 8 Закону України “Про заходи, спрямовані на погашення заборгованості, що утворилася на оптовому ринку електричної енергії”¹⁴).

У вказаних нормах спостерігається аналогічна неузгодженість із процесуальними нормами КУзПБ і в частині підстав повернення заяви про відкриття справи про банкрутство, окреслених у його ч. 1 ст. 38 і в частині непорушення справи.

У статті 4 Закону України “Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу”¹⁵ передбачено особливості участі у процедурі погашення заборгованості підприємств паливно-енергетичного комплексу, щодо яких здійснюється провадження у справі про банкрутство та щодо якого прийнято рішення про проведення санації та визначені:

– можливість виконання органом управління підприємства-боржника функцій арбітражного керуючого у разі його відсутності;

– зобов'язання арбітражного керуючого сприяти здійсненню органами управління підприємства-боржника заходів із погашення заборгованості, визначених цим Законом;

– визначення розміру вимог кредиторів, що підлягають погашенню з використанням механізмів згідно з цим Законом, з урахуванням особливостей, встановлених ст. 6 цього Закону;

– не поширення мораторію на задоволення вимог кредиторів щодо сум заборгованості, які підлягають погашенню на умовах, визначених цим Законом на період дії процедури погашення заборгованості на учасників розрахунків;

– не розгляд господарським судом клопотання про відкриття процедури санації, визнання підприємства-боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури до закінчення процедури погашення заборгованості;

¹⁴ Про заходи, спрямовані на погашення заборгованості, що утворилася на оптовому ринку електричної енергії: Закон України від 17 червня 2020 р. № 719-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-20#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

¹⁵ Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу (н 13).

– подання арбітражним керуючим з органом управління підприємства паливно-енергетичного комплексу або органом управління підприємства-боржника (у разі відсутності арбітражного керуючого) господарському суду звіту про результати участі підприємства-боржника у процедурі погашення заборгованості та пропозиції щодо подальшого провадження у справі про банкрутство.

Таким чином, фактично передбачено проведення одночасно двох процедур відносно боржника, деякі положення яких суперечать одна одній.

Заборони, які пов'язані з приватизацією:

– справи про банкрутство державних підприємств та/або господарських товариств, понад 50 % акцій яких належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, не порушуються до її завершення, а провадження у порушених справах підлягає припиненню, крім тих, що ліквіднуються за рішенням власника;

– справи про банкрутство підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про завершення приватизації, не можуть порушуватися протягом одного року з дня завершення приватизації з підстав, що виникли до завершення приватизації (ч. 5 ст. 12 Закону України “Про приватизацію державного і комунального майна”¹⁶);

– мораторій на порушення справ із моменту прийняття рішення про приватизацію підприємства до моменту завершення приватизації та протягом трьох років із моменту завершення приватизації вугледобувних підприємств (ст. 13 Закону України “Про особливості приватизації вугледобувних підприємств”¹⁷).

Позиція про те, що приписами ч. 5 ст. 12 Закону України “Про приватизацію державного і комунального майна” та п. 43 розділу X “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”¹⁸ встановлено імперативну вимогу щодо закриття провадження у справі про банкрутство, порушеного за заявою ініціюючого кредитора до боржника, яким є державне підприємство, щодо якого прийнято рішення про приватизацію, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває ця справа про банкрутство – викладено у низці постанов Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (далі – КГС ВС), які увійшли до Огляду постанов КГС ВС, прийнятих про банкрутство державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності

¹⁶ Про приватизацію державного і комунального майна (н 7).

¹⁷ Про особливості приватизації вугледобувних підприємств: Закон України від 12 квітня 2012 р. № 4650-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4650-17#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

¹⁸ Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

перевищує 50 %, рішення внесені до Єдиного державного реєстру судових рішень за 2018–2020 рр.¹⁹. Практика з цього питання є усталеною.

Особливої уваги заслуговують норми щодо заборони на застосування судових процедур санації та ліквідації до державних підприємств.

Так, не застосовуються судова процедура санації та судова процедура ліквідації протягом трьох років із дня набрання чинності цим Законом (п. 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України “Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України ‘Про перелік об’єктів прав державної власності, що не підлягають приватизації’”²⁰ (набрав чинності 20 жовтня 2019 р.));

– процедури санації чи ліквідації застосовуються лише після виключення підприємств із переліку об’єктів, що не підлягають приватизації (ч. 3 ст. 214 Господарського кодексу України (далі – ГК України)²¹).

Аналіз цих норм також свідчить про правову неузгодженість із нормами КУзПБ; некоректність термінології (поняття “застосування процедури”) та процесуальних наслідків такого “незастосування”, що тягне за собою різну судову практику та відсутність правової визначеності у цьому питанні.

Очевидно, у нормі викладено заборону переходити у справах про банкрутство державних підприємств від процедури розпорядження майном до процедури санації чи ліквідації протягом трьох років із 20 жовтня 2019 р., однак жодних вказівок на необхідність припинення вже введеної ліквідаційної процедури чи процедури санації, які були розпочаті до цієї дати, не міститься.

Не введено і заборон на відкриття справ про банкрутство відносно державних підприємств, а відповідно і процедури розпорядження майном, не визначені правові наслідки закриття провадження у справах і врегулювання заборгованості, яка обліковується за боржником.

Отже, як уже було зазначено, держава демонструє принципову, але економічно необґрунтовану позицію через запровадження численних мораторіїв щодо банкрутства окремих державних підприємств і законодавчих обмежень стосовно здійснення/завершення цієї процедури за відсутності формальної заборони на відкриття провадження у такій справі²².

¹⁹ Огляд постанов Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, прийнятих у справах про банкрутство державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків: рішення внесені до ЄДРСР за 2018–2020 роки. <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KGS_bankr_2018_2020.pdf> (дата звернення: 04.04.2021).

²⁰ Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України “Про перелік об’єктів прав державної власності, що не підлягають приватизації”: Закон України від 2 жовтня 2019 р. № 145-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-20#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

²¹ Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

²² Л Грабован, *Погашення вимог кредиторів у процедурі банкрутства: теорія і практика* (Фенікс 2018) 172.

Як влучно зазначають Н. Никитченко та С. Донков, обмеження призведуть до негативного економічного ефекту як для підприємств державного сектору зокрема, так і для економіки загалом, що позначиться на міжнародних рейтингах інвестиційної привабливості України²³.

Ще однією вадою вказаної норми є, на нашу думку, заборона застосування процедур ліквідації та санації до всіх державних підприємств, крім тих, що задіяні у виконання державного оборонного замовлення, виробництві, розробленні, модернізації, ремонті, обслуговуванні озброєння та військової техніки, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника протягом трьох років із набрання чинності цим законом.

Б. Поляков вказує, що якщо не вжити дієвих й оперативних заходів, то маємо великий ризик найближчим часом залишитися без ключових оборонних підприємств, що в подальшому може негативно позначитися на обороноздатності країни. Необхідно негайно вносити зміни до законодавчих актів. Пропонує доповнити ст. 96 КУзПБ новою ч. 12 такого змісту: 'У справах про банкрутство оборонних підприємств не застосовуються процедури санації та ліквідації. Погашення боргу таких підприємств здійснюється в процедурах розпорядження майном і мирової угоди'²⁴.

Розглянемо практику застосування зазначених норм і визначення процесуальних підстав закриття справ.

1. Постановою судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 10 грудня 2019 р. № 906/1290/15 залишено без змін ухвалу Господарського суду Житомирської області про закриття справи про банкрутство державного підприємства, оскільки провадження триває понад три роки на стадії розпорядження майном. Боржник за цей період (станом на дату прийняття оскаржуваної постанови суду апеляційної інстанції) не був виключений із переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, і це унеможливило застосування щодо нього процедур санації чи ліквідації. Комітетом кредиторів та боржником не укладено мирової угоди в процедурі розпорядження майном у цій справі, а також те, що чинний у справі про банкрутство мораторій упродовж тривалого часу забороняє задоволення вимог конкурсних кредиторів боржника, для забезпечення принципів розгляду справи впродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом і гарантування правової певності кредиторів, вимоги яких визнані судом, включені до реєстру згідно з ухвалою попереднього засідання у справі про банкрутство і не можуть бути задоволені понад три роки

²³ Н. Никитченко, С. Донков, 'Особливості процедур банкрутства об'єктів державної власності' (2020) 4 Право України 216.

²⁴ Б. Поляков, 'Принципи доміно, або Як КзПБ може спровокувати ланцюгове падіння підприємства країни' (Закон і Бізнес, 03.08–09.08.2019) <https://zib.com.ua/ua/print/138714-yak_kzpb_mozhe_sprovokuvati_lancyugove_padinnya_pidpriemstv_.html> (дата звернення: 04.04.2021).

через дію мораторію у справі про банкрутство державного підприємства, відповідно до загальних процесуальних норм (п. 2 ч. 1 ст. 231 Господарського процесуального кодексу України, далі – ГПК України²⁵) та ст. 6 Конвенції²⁶.

2. Постановою КГС ВС у справі від 7 жовтня 2020 р. № 917/1230/15 залишено без змін ухвалу Господарського суду Полтавської області та постанову Східного апеляційного господарського суду про закриття провадження у справі про банкрутство державного підприємства із завершенням процедури розпорядження майном боржника на підставі п. 2 ч. 1 ст. 231 ГПК України (припинення предмета спору на підставі законодавчого припису) за встановлення обмеження у застосуванні процедур санації та ліквідації щодо державних підприємств²⁷.

3. Проведення у справі про банкрутство державного підприємства закрито у процедурі ліквідації на підставі п. 7 ч. 1 ст. 90 КУЗПБ (справа не підлягає розгляду в господарських судах України) за наявності законодавчого обмеження у застосуванні процедури ліквідації державного підприємства, а також неможливості повернення провадження у справі про банкрутство до іншої процедури після визнання боржника банкрутом (ухвала Господарського суду Одеської області від 10 грудня 2019 р. залишена без змін Постановою КГС ВС у справі від 20 жовтня 2020 р. № 916/61/13-г²⁸).

4. Постановою Західного апеляційного господарського суду від 19 жовтня 2020 р. № 926/1274-6/19 залишено без змін ухвалу суду першої інстанції про закриття провадження у справі про банкрутство державного підприємства на підставі п. 9 ч. 1 ст. 90 КУЗПБ (в інших випадках передбачених законом) за відсутності можливості перейти до процедури санації та ліквідації з прийняттям позиції власника майна, наміром продовжити діяльність і здійснити задоволення визнаних судом вимог та забезпечення здійснення поточних платежів²⁹.

Наявні і приклади відмови у закритті провадження у справах про банкрутство, скасування ухвал про закриття цих справ.

Так, постановою КГС ВС у справі від 26 травня 2020 р. № 922/1200/18 залишено без змін постанову апеляції, якою скасовано ухвалу суду першої інстанції про закриття провадження у справі. Встановлено невраховання місцевим судом під час ухвалення рішення про закриття про-

²⁵ Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

²⁶ Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 10 грудня 2019 р. у справі № 906/1290/15 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/86400486>> (дата звернення: 04.04.2021).

²⁷ Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 7 жовтня 2020 р. у справі № 917/1230/15 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92194158>> (дата звернення: 04.04.2021).

²⁸ Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 20 жовтня 2020 р. у справі № 916/61/13-г <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92556215>> (дата звернення: 04.04.2021).

²⁹ Постанова Західного апеляційного господарського суду від 19 жовтня 2020 р. у справі № 926/1274-6/19 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92382875>> (дата звернення: 04.04.2021).

вадження у справі про банкрутство боржника обставин, які обумовили тривалість процедури розпорядження майном боржника, а також обставин для можливого відновлення ним платоспроможності та задоволення визнаних у справі вимог кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів без застосування заборонених законом для боржника процедур санації та ліквідації, а також не передбаченої чинним КУзПБ процедури укладення мирової угоди, передчасність ухваленого місцевим судом рішення про закриття провадження у справі про банкрутство³⁰.

Таким чином, доходимо висновку, що практика розгляду справ цієї категорії свідчить про те, що для вирішення питання щодо закриття справ про банкрутство державного підприємства, разом із застосуванням КУзПБ, та всього масиву законів, які регулюють діяльність окремих суб'єктів, слід враховувати такі обставини: правовий статус боржника; вид діяльності; наявність рішення про його приватизацію; віднесення до переліку об'єктів, що не підлягають приватизації; його фінансовий стан; тривалість провадження справи, причини; процедуру, яка застосована до боржника та її ефективність; проведення господарської діяльності боржником із можливістю отримання доходу; можливість досягнення мети справи про банкрутство (задоволення вимог кредиторів і відновлення платоспроможності боржника) без застосування процедур, які заборонені; позицію органу уповноваженого управляти майном державного підприємства та сторін справи (кредиторів і боржника), державного органу з питань банкрутства.

У зв'язку з формуванням практики закриття провадження у справах про банкрутство державних підприємств слід зазначити про наслідки, а саме долю боргів та можливість задоволення вимог кредиторів.

О. Подцерковний відзначає, що система виключень із права банкрутства має будуватися на автоматичній трансформації боргу суб'єкта, що виключається законодавством із права банкрутства, на субсидіарний борг держави чи територіальної громади із віднесенням цього боргу до внутрішнього державного боргу або місцевого боргу, погашення якого має законодавчі механізми реалізації поза волевиявленням органів влади чи громади (Бюджетний кодекс, Закон України "Про державний внутрішній борг України")³¹.

ГК України (ст. 215), КУзПБ передбачає юридичну відповідальність засновників боржника за порушення законодавства про банкрутство (ч. 2 ст. 61), зокрема за доведення до банкрутства, можливість застосування субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника до засновників боржника, зокрема державного підприємства.

³⁰ Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 26 травня 2020 р. у справі № 922/1200/18 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89623929>> (дата звернення: 04.04.2021).

³¹ О Подцерковний, 'Щодо питань про системну побудову виключень з права банкрутств та попередження умисного списання боргів' (2011) 1 Санація та банкрутство 102.

Однак цей механізм можна застосувати лише в ліквідаційній процедурі, застосування якої законодавчо заборонено, що фактично блокує покладення субсидіарної відповідальності за боргами державного підприємства на орган, уповноважений управляти його майном, а відповідно, і взагалі ставиться під сумнів можливість отримання кредиторами задоволення вимог.

Висновки. Підсумовуючи викладене, доходимо висновків про те, що наявні в правовому регулюванні неспроможності державних підприємств прогалини унеможливають застосування процедур відновлення їх фінансового стану та перешкоджає задоволенню вимог кредиторів. Подібний стан ігнорує необхідність дотримання балансу прав усіх кредиторів на отримання задоволення за своїми вимогами; шкодить самому підприємству-боржнику, яке втрачає можливість позбутися тягара заборгованості за допомогою способів врегулювання передбачених законодавством про банкрутство та інтересам держави, яка втрачає майно, а отже, не досягає мети запровадження мораторію.

Виключення державних підприємств із переліку суб'єктів банкрутства призводить до нарощування обсягу заборгованості внаслідок застосування штрафних санкцій, нарахування яких було б зупинене у межах справи про банкрутство з огляду на введення мораторію.

Змістовно законодавство про банкрутство державних підприємств не координується із вимогами ринкового саморегулювання, умовами формування здорового конкурентного середовища та принципами рівності всіх суб'єктів господарювання.

Разом із такою невідповідністю нормам законодавства про банкрутство за суттю вказані норми є неузгодженими і за формою (процесом), що ускладнює їхнє застосування та впливає і на фінансовий стан підприємств, і на процесуальну діяльність суду.

Прогалини правового регулювання процедури банкрутства державних підприємств вказані серед законодавчих причин невиконання рішень судів у Національній стратегії розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2022 року³². У зв'язку з цим одним зі стратегічних напрямів передбачається удосконалення законодавства про банкрутство державних підприємств.

Однак таке вдосконалення необхідне не тільки в контексті проблеми виконання судових рішень і захисту прав кредиторів, а й із метою приведення у відповідність до норм Конституції України та принципів конкурсного провадження правового регулювання діяльності державних

³² Національна стратегія розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2022 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 1218-р <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2020-%D1%80#Text>> (дата звернення: 04.04.2021).

підприємств і можливості відновлення їх платоспроможності через застосування процедур банкрутства.

У зв'язку з викладеним необхідно привести у відповідність до КУзПБ зазначені вище норми законів або зосередити всі положення щодо особливостей регулювання процедур банкрутства державних підприємств, якими, безперечно, є заборони на таке провадження, тільки в КУзПБ із дотриманням усіх вимог законодавчої техніки та принципів конкурсного провадження.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Grabovan L, *Pohashennia vymoh kredytoriv u protseduri bankrutstva: teoriia i praktyka* (Feniks 2018) (in Ukrainian).
2. Poliakov B, *Pravo nespromozhnosti (bankrutstva) v Ukraini: pidruchnyk dlia studentiv vyshch navchalnyh zakladiv* (In Iure 2011) (in Ukrainian).

Journal articles

3. Nykytchenko N, Donkov S, 'Osoblyvosti protsedur bankrutstva ob'iektiv derzhavnoi vlasnosti' (2020) 4 *Pravo Ukrainy* 216–24 (in Ukrainian).
4. Podtserkovnyi O, 'Shchodo pytan pro systemnu pobudovu vykliuchen z prava bankrutstv ta poperedzhennia umysnoho spysannia borhiv' (2011) 1 *Sanatsiia ta bankrutstvo* 101–4 (in Ukrainian).

Websites

5. Poliakov B, 'Pryntsypy domino, abo Yak KzPB mozhe sprokovuvaty lantsiuove padinnia pidpriemstva krainy' (*Zakon i Biznes*, 03.08–09.08.2019) <https://zib.com.ua/ua/print/138714-yak_kzpb_mozhe_sprovokuvati_lancyugove_padinnya_pidpriemstv_.html> (accessed: 04.04.2021) (in Ukrainian).

Lilia Grabovan

SOME PROBLEMS OF BANKRUPTCY PROCEEDINGS OF STATE-OWNED ENTERPRISES.

ABSTRACT. The main purpose of bankruptcy legislation is to create conditions for restoring the solvency of debtors and the fullest possible satisfaction of creditors' claims. Achieving this goal directly depends on the peculiarities of the legal status of the debtor, his financial condition and the chosen method of debt repayment in the bankruptcy procedure. Due to the long-term lack of an effective mechanism for legal regulation of bankruptcy of state-owned enterprises, the introduction of numerous moratoriums on bankruptcy proceedings, creditors are deprived of the opportunity to protect their rights and obtain satisfaction of claims, and state-owned enterprises to restore their solvency. These circumstances also directly affect the procedural activities of the court in considering the bankruptcy of state-owned enterprises.

Лілія Грабован

The purpose of the study is to consider the features of bankruptcy of state-owned enterprises, procedural issues, outline the issues that arise when applying the rules of the Bankruptcy Code of Ukraine and special legislation in bankruptcy cases.

The article analyzes a number of legislative acts which, along with the Bankruptcy Procedure Code of Ukraine, regulate the issues of conducting bankruptcy proceedings in relation to various types of state-owned enterprises. Problems of their application caused by their contradiction and inconsistency are highlighted. The legal approaches to the consideration of bankruptcy cases of state-owned enterprises are determined on the examples of the practice of commercial courts.

It is concluded that the exclusion of state-owned enterprises from the list of subjects of bankruptcy leads to an increase in the amount of debt due to the application of penalties, the accrual of which would be suspended in the bankruptcy case due to the moratorium.

The content of the legislation on bankruptcy of state-owned enterprises is not coordinated with the requirements of market self-regulation, the conditions for the formation of a healthy competitive environment and the principles of equality of all economic entities.

Together with the inconsistency with the rules of bankruptcy law in essence, these rules are inconsistent in form (process), which complicates their application and affects the financial condition of enterprises and the procedural activities of the court.

Proposed changes to the legislation on bankruptcy of state-owned enterprises.

It is necessary to bring the above-mentioned norms of the Laws in line with the Bankruptcy Procedure Code of Ukraine or to concentrate all provisions on the peculiarities of regulation of bankruptcy procedures of state enterprises, which are undoubtedly prohibitions on such proceedings, only in the Bankruptcy Procedures Code in compliance with all legal requirements.

KEYWORDS: bankruptcy; debtor; insolvency; state enterprises; body authorized to manage state property; commercial court.